

4. Поляковський В.І. Баскетбол у школі: Навчальний посібник. – Луцьк: Настир'я, 1998. – 168 с.
5. Пронін Л.П. Баскетбол у школі (IV – VIII кл). – К.: Радянська школа, 1964. – 120 с.
6. Спортивные игры: техника, тактика обучения: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений/Ю.Д.Железняк, Ю.М.Портнов, В.П.Савин, А.В.Лексаков; Под ред. Ю.Д.Железняка, Ю.М.Портнова. – М.: Академия, 2001. – 520 с.

УДК 372.32

ББК 75.1

Іван Овчарук

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗРОБКУ МОДЕЛІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Вивчалось питання, пов'язане з фізичною підготовленістю майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в процесі навчання у вищих військових навчальних закладах та її нормативним забезпеченням. Встановлено, що тести для оцінки загальної та професійно-прикладної фізичної підготовленості лише частково відповідають сучасним вимогам і потребують приведення у відповідність. Що стосується динаміки фізичних якостей, які сьогодні оцінюються в ході навчання, то у цьому випадку встановлено зростання тільки окремих компонентів моторики.

Ключові слова: фахівці з ліквідації надзвичайних ситуацій, фізична підготовленість, модель.

The counteraction to extreme situations today is complex, but at the same time honourable business of functioning in territory of our country of many objects of the raised danger, mainly with significant concentration of the population, sharply strengthens danger of the large technological accidents, provokes and increases negative action in particular of dangerous spontaneous phenomena. It, in turn, raises the requirements to preparation high quality saving department. It is necessary to remember and such aspect, as an opportunity of application of parts of the Ministry of extreme situations for conducting battle actions during war.

Key words: extreme situations, technological accidents, conducting battle actions.

Постановка проблеми. Протидія надзвичайним ситуаціям сьогодні є складним і, водночас, важливим завданням. Функціонування на територіях України з великою концентрацією населення численних об'єктів підвищеної небезпеки різко посилює небезпеку великих технологічних катастроф, провокує та збільшує негативну дію стихійних явищ. Зазначене, в свою чергу, підвищує вимоги до підготовки висококласних рятувальних підрозділів, оскільки в умовах дії максимальних навантажень успішно вирішувати бойові завдання та водночас зберігати високу працездатність тривалий час можуть тільки фізично, психологічно і професійно підготовлені військовослужбовці [1, 6, 13]. Тому розробка та практичне застосування змісту фізичної підготовки майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій є важливим і актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що сучасна система фізичної підготовки фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (надалі ЛННС. – прим. автора) може вважатись ефективною тільки теоретично. Зазначене пов'язано з тим, що виокремлення ЛННС окремим підрозділом в складі Збройних Сил України відбулось у 1998 році (Наказ МОУ №197 від 12.05.1998 р.) і за цей термін підготовлено незначну кількість фахівців (біля 350 осіб). Аналіз якісного компонента їх діяльності, а відтак ефективності застосування існуючих сьогодні методик фізичної підготовки ще не завершено, тому їх можна охарактеризувати тільки як "теоретично ефективні".

Виходячи з даних спеціальної літератури [10, 13], зміст навчального процесу у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), що готують фахівців з ЛННС, обумовлюється, переважно, такими напрямками фахової підготовки: протипожежна, підривна, протирадіаційна, протихімічна, піротехнічна, легководолазна, гірничорятувальна, повітряно десантна. В зв'язку з цим деякі дослідники [13] зазначають, що поряд із завданнями управління рятівними роботами ефективність виконання професійної діяльності значно збільшується у випадку, якщо зміст фізичного виховання курсантів ґрунтуватиметься на розвитку відповідних фізичних, морально-вольових якостей і здібностей та формуванні військово-прикладних знань, рухових умінь і навичок.

Сьогодні фізична підготовка у ВВНЗ, що готують фахівців з ЛННС, організовується та реалізується на підставі "Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України" [9], що об'єктивно не враховує спеціальні завдання, висунуті особливостями професійної діяльності цього підрозділу [7]. Виходячи з цього, випускники-фахівці з ЛННС за розвитком фізичних якостей, професійно-прикладних умінь і навичок не відрізняються від фахівців інженерних частин або інших родів військ. Така ситуація не відповідає об'єктивним закономірностям організаційно-методичного і змістово-нормативного забезпечення професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх фахівців з ЛННС, а, отже, потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження – вивчити динаміку фізичної підготовленості майбутніх фахівців з ЛННС упродовж навчання у ВВНЗ.

Методи дослідження. Дослідження здійснювали на теоретико-емпіричному рівні з використанням таких методів: аналізу, узагальнення і систематизації наукової, науково-методичної літератури; педагогічного тестування; констатуючого педагогічного експерименту; математико-статистичних методів обробки емпіричних даних.

Робота виконується відповідно до плану науково-дослідної роботи Військово-інженерного інституту на 2005–2010 рр., проблемної науково-дослідної лабораторії Кам'янець-Подільського державного університету на 2002–2006 рр.

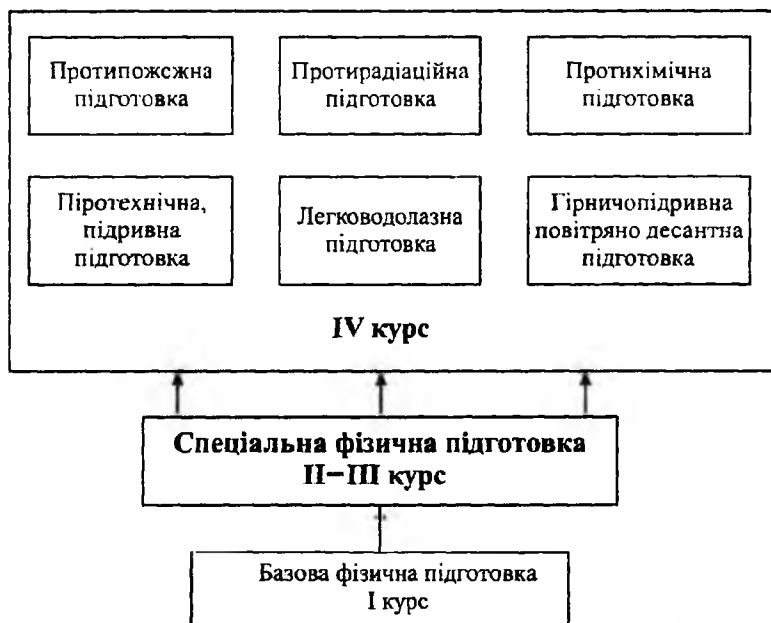

Рис. 1. Напрями фізичної підготовки майбутніх фахівців з ЛННС.

Результати дослідження. Фізична підготовка фахівців з ЛННС підпорядковується певній моделі випускника і здійснюється за двома напрямками: базовим і прикладним (рис. 1).

Базова фізична підготовленість визначається за допомогою батареї тестів НФП-97 [9]. Разом з тим, вибір із загального обсягу таких тестів, що найбільшою мірою відповідають завданням фізичного виховання майбутніх фахівців з ЛННС, чітко не регламентований, оскільки до сьогодні відсутня загальна концепція їх базової фізичної підготовленості. Це, в свою чергу, призводить до довільного (переважно) вибору тестових завдань для оцінки фізичної підготовленості майбутніх фахівців з ЛННС. Так, аналіз практичної діяльності ВВНЗ, що готує таких фахівців, свідчить, що оцінка базової фізичної підготовленості здійснюється з використанням тестів, наведених у таблиці 1.

Таблиця 1. Характеристика тестів, що використовуються для оцінки базової фізичної підготовленості курсантів

Режим виконання	№ п/п	Тест
Силова витривалість		
динамічний	1	Підтягування на перекладині
	2	Підйом переворотом на перекладині
	3	Комплексна атлетична вправа
	4	Згинання-розгинання рук в упорі на брусах
	5	Ривок гири 24 кг
	6	Присідання з гирею 24 кг
	7	Комплексно-силова вправа
статичний	1	Кут в упорі на брусах
Швидкісна витривалість		
анаеробний	1	Біг 100 м
	2	Біг 400 м
анаеробно-аеробний	1	Біг 1000 м
Загальна витривалість		
аеробний	1	Біг 3000 м
	2	Біг 5000 м
	3	Лижна гонка на 5000 та 10 000 м
	4	Плавання 100 м
	5	Марш-кидок на 5000 та 10 000 м
Швидкісно-силова		
динамічний	1	Стрибок у довжину з місця
Спритність		
динамічний	1	Комплексна вправа на спритність

Аналіз якісних характеристик зазначених тестів свідчить, що вони дозволяють оцінити: динамічну силову витривалість (тести 1, 2, 5); швидкісну витривалість в бігу (тести 3, 7); статичну силову витривалість (тест 4); комплексний прояв спритності (тести 6, 7); загальну витривалість (тести 8, 10). Іншими словами, наведена батарея тестів відображає рівень розвитку загальної, спеціальної витривалості (швидкісної,

динамічної силової, статичної силової) та спритності.

Водночас, урахування змістової сутності поняття “базова фізична підготовленість”, наведені тестові завдання не відображають інші основні фізичні якості курсантів, а саме: гнучкість, різноманітні прояви спритності, абсолютну силу, швидкісно-силові здібності. При цьому більшість тестів наведеної батареї характеризують однакові фізичні можливості. Зокрема, тести “1”, “2”, “5” характеризують розвиток динамічної силової витривалості, причому усі – м’язів верхніх кінцівок; тести “3”, “7” – швидкісної витривалості в бігу (різниця між ними полягає тільки в часі виконання вправи, а отже, вони дозволяють говорити про лише часткове відображення різних механізмів енергозабезпечення, задіяних у роботі). Загальна витривалість визначається за результатами бігу на двох дистанціях, але під час їх подолання в організмі розгортаються схожі фізіологічні процеси [11]. Щодо спритності, то тест “човниковий біг 10x10 м” фактично дублює комплексну вправу на спритність, оскільки в обох випадках присутній біг з максимальною швидкістю та наступною зміною напрямку руху; також час виконання обох вправ суттєво не відрізняється (таблиця 2).

Таблиця 2. Динаміка успішності курсантів з прикладної фізичної підготовленості за роками навчання (%)

№ п/п	Назва вправи	№ вправи	Результат											
			I курс				II курс				III курс і старші			
			5	4	3	2	5	4	3	2	5	4	3	2
1	Підтягування на перекладині	2	36,2	22,2	27,8	13,8	43,0	18,4	26,3	12,3	49,1	19,6	26,4	4,9
2	Підйом переворотом на перекладині	3	27,7	15,2	28,0	29,1	32,3	16,4	35,2	16,1	42,6	14,7	19,8	22,9
3	Біг 100 м	27	31,9	27,7	25,2	15,2	9,8	18,3	33,9	38,0	38,0	16,1	30,1	15,8
4	Кут в упорі на брусах	6	15,0	2,1	18,8	64,1	27,1	1,5	25,7	45,7	39,6	22,6	28,3	9,5
5	Ривок гирі 24 кг	7	7,4	13,5	41,6	37,5	5,7	20,8	45,8	27,7	19,4	14,2	37,9	28,5
6	Комплексна вправа на спритність	13	29,2	19,5	25,0	26,3	38,5	21,6	30,7	9,2	52,4	32,7	13,3	1,6
7	Біг 1000 м	22	26,3	16,8	34,7	22,2	32,4	33,8	26,5	7,3	26,2	27,8	42,8	3,2
8	Біг 3000 м	23	54,2	13,8	15,4	16,6	41,6	16,8	27,8	13,8	50,7	17,4	17,7	14,2
9	Біг 10x10 м	27	21,2	23,5	45,6	9,7	37,2	27,0	28,5	7,3	26,2	19,8	44,2	9,8
10	Марш-кидок на 5 км у складі підрозділу	29	100	-	-	-	100	-	-	-	100	-	-	-

Аналіз комплексу тестів, що використовується для оцінки прикладної фізичної підготовленості майбутніх фахівців з ЛННС, свідчить, що він дозволяє оцінити розвиток динамічної (тести 1, 2, 5), статичної (тест 4) силової, швидкісної (тести 3, 7) та загальної витривалості в бігу (тести 8, 10), а також комплексний прояв спритності (тест 6) та у циклічних локомоціях (тест 9). Отримані дані вказують, що зазначений комплекс, по-перше, дозволяє оцінити не всі професійно-важливі кондиційні можливості; по-друге, представлені в комплексі тести дублюють один одного практично в усіх сторонах моторики, що вивчаються; по-третє, тести, пов’язані із спритністю, характеризують не всі основні її прояви в майбутніх фахівців з ЛННС.

Що стосується виконання тестових завдань майбутніми фахівцями з ЛННС, то в цьому випадку отримано такі результати (табл. 2). Так, з кожним наступним роком навчання зменшується кількість незадовільних оцінок практично в усіх тестах, за винятком бігу 100 м (15,2% – 1 курс, 15,8% – 3 курс) та човникового бігу 10x10 м (1 курс – 9,7%, 3 курс і старші – 9,8%). Найбільшими темпами результати зростають у підтягуванні на перекладині (за рахунок високих оцінок), утриманні кута в упорі (за рахунок високих і добрих оцінок) та комплексній вправі на спритність (за рахунок збільшення оцінок високих, добрих і задовільних оцінок); в інших тестах такі зміни значно менші.

Висновки

1. Встановлено, що фізична підготовка курсантів ВВНЗ з ЛННС повинна здійснюватись за двома напрямками: базовим і професійно-прикладним. Разом з тим, практично відсутні дослідження, спрямовані на обґрунтування структури професійно-прикладної фізичної підготовленості майбутніх фахівців з ЛННС, методик і технологій її вдосконалення в процесі навчання, а також нормативного забезпечення цього процесу.
2. Тести, що сьогодні використовуються для оцінки фізичної підготовленості майбутніх фахівців з ЛННС, по-перше, дозволяють вивчити, переважно, її базовий компонент, але навіть в цьому випадку – не всі основні фізичні можливості; по-друге, тести дублюють один одного; по-третє, далеко не повністю дозволяють оцінити професійно-прикладну фізичну підготовленість цього контингенту майбутніх фахівців.
3. Динаміка незадовільних оцінок курсантів у тестових завданнях свідчить, що реалізація традиційних методик фізичної підготовки, що застосовуються на сучасному етапі підготовки майбутніх фахівців з ЛННС, призводить до значного зростання тільки динамічної, статичної силової витривалості та комплексного прояву спритності. При цьому впродовж навчання практично незмінною залишається аеробна витривалість і спритність в човниковому бігу 10x10 м та суттєво зменшується рівень прояву анаеробної витривалості.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на розробку та обґрунтування структури професійно-прикладної фізичної підготовленості фахівців з ЛННС, відповідного нормативного забезпечення та ефективних методик і технологій вдосконалення професійно-значущих фізичних якостей.

1. Алюгин И.Я., Дурич Р.А., Смолянский В.П., Галинкина Е.М. Научные задачи обучения населения и подготовки специалистов в области защиты от чрезвычайных ситуаций // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – Воениздат, 5. – 1998. – С. 9–13.
2. Вейднер-Дубровин Л.А. О критериях и методах обоснования нормативов физического воспитания // Всемирный научный конгресс “Спорт в современном обществе: Философия, история, социология”. – Л., 1974. – С. 112–122.
3. Гаврилюк В.К. Физическая тренировка к действиям ночью. – М.: Воениздат, 1965. – С. 53–58.
4. Джамгаров Т.Г. Некоторые вопросы совершенствования системы проверки и оценки физической подготовки // Тезисы докл. итог. научн. конф. факультета за 1973 год. – Л.: ВДК ФФКиС, 1974. – С. 44–46.
5. Дорофеев В.А., Гилев В.П. Необходимость и концепция совершенствования физической подготовки в Вооруженных Силах Российской Федерации // Современный бой и физическая подготовка войск. – С.-Пб.: ВДКИФК, 1993. – Вып. 4. – С. 49–53.

6. Корнейчук Ю.Ю., Кириченко В.В. Особенности определения приоритетных мероприятий по повышению уровня работоспособности спасателей // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – Вып. 6. – 1998. – С. 25–28.
7. Кубицький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. – К., 2002. – 20 с.
8. Леонтьев В.П. Нормативное обеспечение физической тренировки курсантов высших военных учебных заведений Сухопутных войск. – К., 2000. – С. 10–11.
9. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України. – К., 1997. – С. 22–52.
10. Науменко Е.Б., Булько В.И. Психологическое состояние человека в условиях природной катастрофы // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – Воениздат, 5. – 1997. – С. 14–21.
11. Романенко В.А. Двигательные способности человека. – Донецк: Дон. ГУ, 1999. – 242 с.
12. Тодосейчук С.П., Коряжин С.П. Структура учебно-исследовательской о комплекса Российского центра подготовки спасателей в г. Ногинске // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – Воениздат, 3. – 1998. – С. 24–26.
13. Чермянш С.В., Чугунова Л.Н. Прогнозирование эффективности профессиональной деятельности военнослужащих во время аварийных ситуаций и ликвидации последствий крупномасштабных экологических и технологических катастроф // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. – Воениздат, 5. – 1998. – С. 32–39.

УДК 379.85

ББК 75.8

*Ярослав Луцький, Володимир Мицкан,
Василь Луцький*

ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЄЗНАВЧО-МАНДРІВНИЧОГО ТОВАРИСТВА “ПЛАЙ”

Стаття присвячена питанням становлення та розвитку туристично-краєзнавчої діяльності “Плаю” у 20–30рр. ХХ ст. Використання різних видів туризму, а також нових форм та методів туристично-краєзнавчої роботи.

Ключові слова: туристично-краєзнавча діяльність, товариство “Плай”.

In the article is devoted to questions of a becoming and development tourism-country studying of activity “Play” at 20–30 years XX in., use of different kinds of tourism, and also new forms and methods tourism-country studying of job.

Key words: tourism-country studying, society “Play”.

Постановка проблеми. Становлення та розбудова державних інституцій незалежної України тісно пов'язані з процесами духовного відродження українського народу. У вивченні його історичного досвіду й національної самосвідомості особливого значення набуває дослідження місця та ролі туристично-краєзнавчого руху Галичини. Він став одним з центрів виховання галицької молоді на традиціях етнокультурної окремішності українців Галичини та відігравав значну роль в організації боротьби проти політичного безправ'я та духовних утисків з боку австрійської та польської окупаційних влад. Під цим кутом зору особливої ваги набуває вивчення та забезпечення збереження етнокультурних надбань туристично-краєзнавчої роботи галицьких українців.

Дослідження різних форм туристично-краєзнавчого руху, його організаційних засад і методів роботи, досягнень і недоліків є досить актуальною проблемою. По-перше, актуальність вивчення досліджуваної теми зумовлена тим, що дає змогу висвітлити одну з важливих, цікавих і малодосліджених сторінок історії Галичини.